

Newsletter 2014 / 03

Treść

1. Sprawozdanie z drugiej Konferencji Sieciowej w dniu 11.07.2014 r.
2. Zapowiedź kolejnej Konferencji Sieciowej w dniu 23.09.2014 r.
3. Polskie organizacje pozarządowe – sytuacja finansowa i źródła finansowania
4. Polska perspektywa polityki wsparcia projektów polsko-niemieckich
5. VII Ogólnopolskie Forum Inicjatyw Pozarządowych w dniach 8-15.09.2014 r. w Warszawie

1. Sprawozdanie z drugiej Konferencji Sieciowej w dniu 11.07.2014 r.

W dniu 11.07.2014 r. w Starej Kuźni przy Zamku Trebnitz Centrum Spotkań i Edukacji odbyła się druga Konferencja Sieciowa w sprawdzonym już formacie. Tym razem to polska strona Sieci znalazła się w tematycznym centrum zainteresowania. Niniejsza konferencja skupiła 40 zainteresowanych działaczy i działaczek polsko-niemieckiej sceny edukacyjnej, którzy pochylili się nad następującym tematem: „Czego możemy się nauczyć od Polski? Transnarodowa partycypacja w polsko-niemieckim regionie przygranicznym - polska polityka w zakresie wsparcia edukacji obywatelskiej”.

Konferencja została rozpoczęta wystąpieniem pani dr Kamili Schöll-Mazurek z Uniwersytetu Europejskiego Viadrina, działającej

w tamtejszym Centrum Interdyscyplinarnych Studiów o Polsce. Jej wykład traktował o polskiej perspektywie polityki wsparcia dla polsko-niemieckich przedsięwzięć. Jasne stało się, że właśnie dzięki programom unijnym istnieje wiele możliwości pozyskania środków dofinansowujących dla polskich projektów. Szczególnie różnice w wysokości sumy dofinansowania do wynagrodzenia trenerów/-ek, w zależności od tego, z jakiego kraju oni/one pochodzą, zostały przedstawione jako poważne przeszkody dla polskich inicjatyw.

Następnie dwie polskie organizacje (Centrum Edukacji Obywatelskiej z Warszawy oraz praktycy Akademii Rozwoju Filantropii z Warszawy/Słubic) zaprezentowały swoją pracę oraz

różnorodne formy aktywności stanowiące podstawę edukacji obywatelskiej i projektów partycypacyjnych. Na podstawie niniejszej prezentacji rozgorzała dyskusja na temat pojęcia edukacji obywatelskiej/politycznej i negatywnych konotacji związanych z tym pojęciem w Polsce.

Niniejsza debata została po obiedzie ponownie podjęta przez dwóch ekspertów podczas zorganizowanej dyskusji panelowej. Pani prof. dr Hanna Solarczyk-Szwec z Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu dyskutowała z panem prof. dr Tilmanem Grammesem z Uniwersytetu w Hamburgu o pojęciu edukacji obywatelskiej/politycznej oraz o różnicach pomiędzy edukacją obywatelską/polityczną w Polsce i Niemczech. Tej ciekawej dyskusji towarzyszyły liczne pytania i wypowiedzi ze strony publiczności.

Po krótkiej przerwie kawowej uczestnicy/-czki odbywającego się równolegle w Zamku Trebnitz szkolenia dla teamerów i teamerek przedstawili swoje pomysły na polsko-niemieckie projekty, które wypracowali oraz chcieliby wcielić w życie we współpracy z Berlińsko-Brandenburską Organizacją Młodzieży Wiejskiej (Berlin-Brandenburgische Landjugend e.V.). Zaprezentowane cztery formaty projektów

zostały szczegółowo przedyskutowane i spotkały się z pozytywnym oddźwiękiem. Konferencja zakończyła się uroczystym wręczeniem certyfikatów uczestniczkom i uczestnikom szkolenia dla teamerów i teamerek.

Następnie odbyło się pierwsze posiedzenie Naukowej Rady Doradczej Zamku Trebnitz, która debatowała nad przyszłym ukierunkowaniem naukowej pracy tutajszego stowarzyszenia.

Cała konferencja została przez wszystkich odebrana jako pouczająca i dostarczająca nowych informacji. Szczególnie koncepcyjne podejście, by choć raz nie postrzegać polsko-niemieckiej sceny edukacji z niemieckiej perspektywy, a w centrum zainteresowania umieścić know-how i ekspertyzy polskich partnerów, zostało odebrane jako bardzo korzystne dla przyszłej pracy. Również zestawienie teoretycznych wykładów i dyskusji z praktycznymi informacjami i możliwościami realizacji zamierzeń zostało ocenione jako pozwalające osiągnąć zamierzony cel.

Cieszymy się już na kolejną Konferencję Sieciową (patrz zapowiedź pod punktem 2).

2. Zapowiedź kolejnej Konferencji Sieciowej w dniu 23.09.2014 r.

W dniu 23.09.2014 r. odbędzie się nasza trzecia Konferencja Sieciowa, której hasłem przewodnim będzie „Rozwój społeczno-obywatelski na obszarach wiejskich. Projekty ponadpokoleniowe jako możliwe formy obierania wspólnej drogi”.

Konferencję planujemy rozpocząć o godz. 10:30 oraz zakończyć o godz. 16:30. Odbędzie się ona w salach Zamku Trebnitz. Podczas całej konferencji zapewniamy tłumaczenia symultaniczne.

Liczymy na Państwa obecność! Prosimy o zgłaszanie swojego udziału w konferencji do dnia 12.09.2014 r. drogą elektroniczną na adres czechowska@schloss-trebnitz.de.

Bliższe informacje na temat programu znajdują Państwo pod następującym [linkiem](#).

3. Polskie organizacje pozarządowe – sytuacja finansowa i źródła finansowania

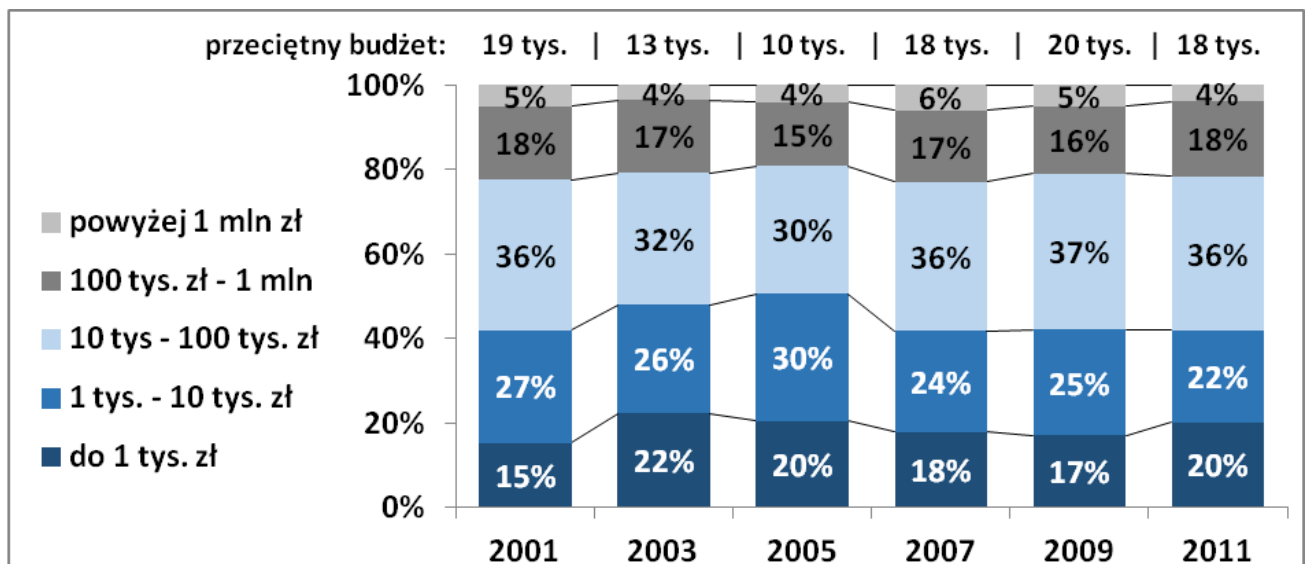
W Polsce zarejestrowanych jest ok. 72 tysiące stowarzyszeń (poza Ochotniczymi Strażami Pożarnymi) oraz ok. 11 tysięcy fundacji. Ze względu na uwarunkowania prawne oraz historyczne, podmioty te uznajemy za rdzeń polskiego III sektora. Szacujemy, że spośród ponad 80 tysięcy tak rozumianych organizacji pozarządowych, aktywnie działa około 3/4 (60 tysięcy). To właśnie nich dotyczą prezentowane dalej dane.

Od wielu lat najważniejszym obszarem zaangażowania polskich organizacji pozarządowych jest sport, turystyka, rekreacja i działalność hobbystyczna – za główny obszar aktywności uznaje je niemal 2/5 z nich (38%). Kolejne istotne „branże” polskiego III sektora to kultura (17% organizacji) oraz edukacja i wychowanie (14%), przy czym odsetek organizacji kulturalnych systematycznie wzrasta. Maleje natomiast udział wśród wszystkich organizacji tych, które zajmują się ochroną zdrowia (6%) oraz pomocą społeczną i usługami socjalnymi (6%).

Budżety polskich organizacji pozarządowych – sektor zróżnicowany

W 2011 roku przeciętna organizacja pozarządowa w Polsce dysponowała rocznym budżetem w wysokości 18 tysięcy złotych. Choć sytuacja jest znacząco lepsza, niż w kryzysowych latach 2003-2005 (patrz wykres), to jednak w ciągu ostatnich dwóch lat spadły przychody przeciętnej organizacji i wzrosła grupa organizacji najuboższych. Całkiem spory jest segment fundacji i stowarzyszeń, które muszą radzić sobie z nie więcej niż 10 tysiącami złotych rocznie (42%). Więcej przedstawiciele sektora narzeka też na problemy w pozyskiwaniu funduszy i sprzętu, pomimo że w poprzednich latach znaczenie tych problemów wyraźnie się zmniejszyło. Co więcej, wydaje się, że skutki kryzysu zaczynają odczuwać nawet największe i najbogatsze organizacje.

Budżety polskich organizacji pozarządowych:

Na wysokość budżetów organizacji w dużym stopniu wpływa miejsce ich działania. Fundacje i stowarzyszenia ze wsi dysponują przeciętnie tylko 12 tysiącami złotych rocznie, w małych (do 200 tys. mieszkańców) miastach przeciętny budżet to 15 tysięcy złotych, podczas gdy

w większych miastach osiąga on wysokość 24 tysięcy złotych. Na tym tle zdecydowanie wyróżniają się organizacje z Warszawy, które dysponują przeciętnie aż 87 tysiącami złotych w ciągu roku.

Zdecydowanie bardziej zasobne są również organizacje, które działają najdłużej. Te, które funkcjonują ponad 15 lat są prawdziwymi krezusami (mają do dyspozycji przeciętnie niemal 39 tys. złotych rocznie), w porównaniu do tych o najkrótszym stażu (mniejszym niż trzy lata) działania, które dysponują nieco ponad 3 tysiącami złotych w ciągu roku.

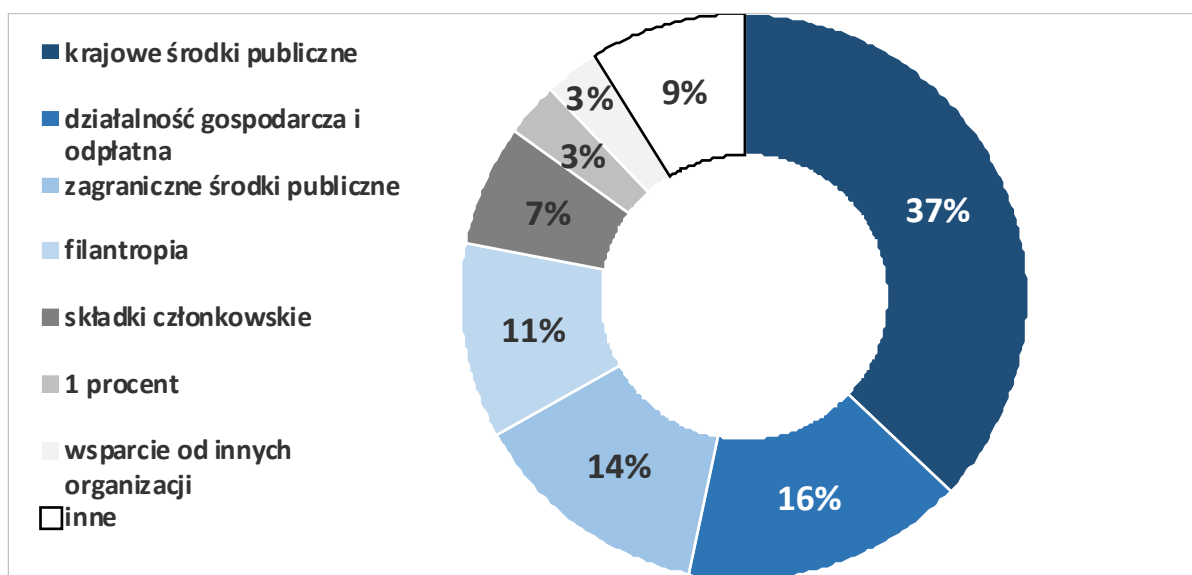
Wszystkie te dane wskazują na znaczne rozwarstwienie finansowe polskiego III sektora. Wystarczy wspomnieć, że 10% najbogatszych polskich organizacji kumuluje aż 83% przychodów całego III sektora. Współczynnik Giniego obliczany dla polskich organizacji pozarządowych wynosi aż 0,89 pkt.¹

Źródła finansowania

Od wielu lat najpopularniejsze źródła finansowania polskich organizacji to składki członkowskie (korzysta z nich 61% organizacji) oraz źródła samorządowe (te wykorzystuje 49% organizacji). O ile te pierwsze nie mają zbyt wielkiej wagi dla całości przychodów organizacji, o tyle drugie są na ogół znaczącą pozycją w ich budżetach. Stosunkowo popularnymi źródłami finansowania są także darowizny od firm i instytucji (korzysta z nich 30% organizacji) oraz osób indywidualnych (28%).

Warto jednak spojrzeć nie tyle na popularność poszczególnych źródeł finansowania, co raczej na ich znaczenie dla budżetów organizacji pozarządowych. Na wykresie poniżej przedstawiono środki, które budują hipotetyczny „budżet” całego polskiego III sektora.

„Budżet” polskiego III sektora (2011)

Podstawowym źródłem finansowania, budzącym jednocześnie największe zainteresowanie organizacji, pozostają od lat krajowe środki publiczne. Ponad jedna trzecia (37%) pieniędzy pozostających w dyspozycji organizacji pozarządowych pochodziła w 2011 ze źródeł rządowych lub samorządowych. Zwłaszcza te ostatnie bardzo często dominują nad innymi w budżetach korzystających z nich organizacji. W tym kontekście można mówić o pewnym stopniu uzależnienia od

pieniędzy samorządowych – szczególnie, że wiele korzystających z nich stowarzyszeń i fundacji od lat porzeka na tym sposobie finansowania, nie poszukując alternatywnych źródeł przychodu. Konsekwencje takiego stanu rzeczy mogą być negatywne nie tylko dla stabilności finansowej organizacji (problemy w sytuacji utraty stabilnego dotąd finansowania), ale też dla sposobu ich funkcjonowania (ryzyko zbyt upodobnienia do modelu administracji).

¹ Współczynnik Giniego jest miarą stosowaną do obrazowania różnicowania przychodów. Zawiera się zawsze w przedziale między 0 a 1. Wartość 1 oznaczałaby w tym wypadku sytuację, w której cały przychód byłby kumulowany przez jedną organizację. Wartość 0 oznaczałaby natomiast całkowitą równość przychodów wszystkich organizacji.

Oprócz krajowych środków publicznych istotne znaczenie dla „budżetu” polskiego III sektora mają też pieniądze publiczne pochodzące z zagranicy (środki UE, fundusze norweskie, szwajcarskie itp.). Stanowiły one w 2011 roku 14% „budżetu” sektora. Łącznie, pieniądze publiczne (polskie oraz zagraniczne) to ponad połowa (51%) środków, którymi dysponują polskie organizacje. Działalność gospodarcza oraz odpłatna generuje natomiast 16% przychodów III sektora. Jej znaczenie jest dużo mniejsze niż jeszcze 10 lat temu (wtedy takie środki stanowiły ponad ¼ „budżetu”).

Mniejsza niż w poprzednich latach jest też waga środków pochodzących z filantropii (łącznie: indywidualnej i biznesowej). To tylko nieco ponad jedna dziesiąta (11%) obecnych w organizacjach środków. Niewątpliwie wpływ na to ma kryzys gospodarczy, w szczególności jeśli chodzi o wsparcie ze strony firm: to właśnie budżety na działania społeczne są w wielu przypadkach ograniczane w związku z koniecznymi oszczędnościami. Warto jednak zwrócić uwagę nie tylko na hojność darczyńców, ale też na aktywność samych organizacji: blisko połowa

z nich w żaden sposób nie interesuje się możliwościami wsparcia od firm, podobny odsetek deklaruje brak zainteresowania pozyskiwaniem funduszy od zwykłych ludzi – osób spoza organizacji. Z czego może to wynikać? Znaczenie mogą mieć tu negatywne doświadczenia części organizacji w kontaktach z biznesem i brak tradycji wspierania działań społecznych w Polsce. Ważne może też być nastawienie przedstawicieli sektora: dla wielu z nich naturalnym źródłem finansowania są środki publiczne i to o nie w pierwszej kolejności się starają, nie szukając alternatywnych źródeł finansowych. Kolejna kwestia to brak wiedzy, umiejętności i nierzadko też zasobów kadrowych niezbędnych do nawiązania współpracy z firmami oraz prowadzenia działań fundraisingowych.

Piotr Adamiak
Stowarzyszenie Klon/Jawor

[Strona internetowa Stowarzyszenia Klon/Jawor](#)

4. Polska perspektywa polityki wsparcia projektów polsko-niemieckich

Współpraca polsko-niemiecka zmienia się wraz z europejskimi wyzwaniem. Widać przy tym, że tendencje zmian opierają się na pewnych zasadach, do których zaliczyć można:

- perspektywa wspierania projektów polsko-niemieckich uległa na przestrzeni lat zmianie – z perspektywy bilateralnej w europejską;
- tendencję europeizacji pogłębia fakt, iż liczba aktorów wspierających projekty polsko-niemieckie zwiększyła się o agendy dystrybuujące środki z europejskich programów akcyjnych, np. Narodową Agencję Programu Młodzież w Działaniu, Leonardo da Vinci czy Grundtviga (do 2014 r., od 2014 r. programu Erasmus+);
- w konsekwencji tematy polsko-niemieckich projektów uległy urozmaiceniu i kształtowane są nie tylko w duchu polsko-niemieckiego traktatu, ale również w odniesie-

niu do europejskich celów, np. tych zawartych w Strategii Europa 2020.¹

Aktorzy polityki wsparcia projektów polsko-niemieckich w Polsce

Projekty polsko-niemieckie wspierają zazwyczaj polsko-niemieckie instytucje powołane do życia na mocy układów pomiędzy Republiką Federalną Niemiec i Rzeczpospolitą Polską. W odniesieniu do projektów polsko-niemieckich dla niniejszej analizy najistotniejszym jest „Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z 17.06.1991 r.". Najważniejszymi podmiotami kreującymi politykę wsparcia wobec projektów z innymi państwami na poziomie państwowym

¹ Europa 2020, http://ec.europa.eu/europe2020/index_pl.htm

są Premier RP oraz polskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych, wytyczające kierunki, cele i zakres polityki wsparcia projektów na podstawie zawartych umów międzynarodowych oraz bilateralnych w ramach polskiej polityki zagranicznej. Aktualne kierunki i cele wsparcia projektów bilateralnych zawierane są w ogłaszającym raz na kilka lat dokumencie o nazwie „Priorytety polskiej polityki zagranicznej”.² W dokumencie tym stanowisko wobec polsko-niemieckich projektów poświęcono zaledwie dwa zdania: „W perspektywie lat 2012-2016 rozwój współpracy gospodarczej, kontaktów naukowo-badawczych, turystycznych i kulturalnych oraz partnerska współpraca transgraniczna i regionalna są gwarantem dobrych stosunków polsko – niemieckich i fundamentem wzajemnego zrozumienia. Potrzebne jest jednak wyeliminowanie pozostających problemów, w tym finalne zamknięcie spraw dotyczących przeszłości”.³

Politykę wsparcia projektów polsko-niemieckich formułują także fundacje oraz stowarzyszenia powołane przez rządy obydwu państw na mocy wyżej wspomnianego „Traktatu...”. Liczba instytucji wspierających projekty polsko-niemieckie jest jednak stosunkowo niska – można do nich zaliczyć m.in. Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej, Polsko-Niemiecką Wymianę Młodzieży, Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie, GF-PS-Polska, instytucje mniejszości niemieckiej w Polsce.⁴

Imponująca jest natomiast liczba organizacji, szkół, instytucji, gmin realizujących polsko-niemieckie projekty. W 2012 roku w ramach polityki wsparcia Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży dofinansowano realizację 2159 projektów wymiany szkolnej, za realizację których odpowiedzialna jest centrala w Warszawie. Ilość partnerstw najlepiej odzwierciedla interaktywna mapa polsko-niemieckich partnerstw młodzieży⁵ oraz mapa partnerstw pomiędzy polskimi i niemieckimi samorządami.⁶ Nie bez znaczenia jest także polityka wsparcia polsko-

niemieckich projektów naukowych. Interesującym jej przykładem jest uruchomiony w 2014 roku nabór na polsko-niemieckie projekty naukowe realizowany przez Narodowe Centrum Nauki wraz z Niemiecką Wspólnotą Badawczą (Deutsche Forschungsgemeinschaft).⁷

Na tematykę projektów polsko-niemieckich wpływają priorytety poszczególnych polityk Unii Europejskiej, które ostatecznie są kształtowane również przez polskich i niemieckich urzędników, deputowanych do Parlamentu Europejskiego i Komisarzy w Brukseli. Ich przełożeniem są polsko-niemieckie projekty finansowane ze środków Unii Europejskiej. Przykładowo Stowarzyszenie Centrum Polsko-Niemieckie w Krakowie

zrealizowało jeszcze w 2008 roku projekt „Narodowy socjalizm i Holocaust – aktywna pamięć europejska” ze środków Komisji Europejskiej w ramach Programu EUROPA DLA OBYWATELI 2007-2013 - Kultura i Edukacja, a na pograniczu polsko-niemieckim ze środków programu INTERREG IV-A: odbył się projekt „Środowisko i ochrona przyrody po obu stronach Odry”.⁸

Perspektywa polska w przyszłości

Trendy europeizacji mogą skłaniać do prognoz, iż w przyszłości perspektywa polska wspierania projektów polsko-niemieckich będzie coraz bardziej odnosić się do aktualnych potrzeb istniejących w obu państwach i instrumenty i cele tej polityki będą elastycznie dopasowywane do tych potrzeb, także w skali europejskiej. Proces ten zauważalny jest już dzisiaj – przykładowo Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej w 2013 roku wsparła projekt „Wyjść z szarej strefy” mający na celu dokształcanie opiekunów osób starszych w objętym dużym wskaźnikiem bezrobocia województwa podkarpackiego. Z drugiej strony postępująca europeizacja może być zagrożeniem dla liczby polsko-niemieckich projektów. Polacy interesują się coraz

² Zob. również Transmisja z 67. posiedzenia Sejmu VII kadencji, Informacja Ministra Spraw Zagranicznych Polski o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2014 r. <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/transmisje.xsp?unid=2F57BC98BD56F08AC1257CD0004AC4B9#>

³ Priorytety polityki zagranicznej Polski 2012-2016, <http://www.ms.gov.pl/resource/aa1c4aec-a52f-45a7-96e5-06658e73bb4e:JCR> s. 17

⁴ Instytucje polsko-niemieckie <http://www.goethe.de/ins/pl/lp/lks/dpe/plindex.htm>, projekty mniejszości niemieckiej <http://www.vdg.pl/pl/>

⁵ Interaktywna mapa polsko-niemieckich partnerstw młodzieży <http://landkarte.dpjw.org/pl/>

⁶ Interaktywna mapa polsko-niemieckich partnerstw samorządowych, <http://www.twinning.pl/mapa/pl.html&clear=1>

⁷ Konkurs na polsko-niemieckie projekty badawcze z zakresu nauk humanistycznych, społecznych i o sztuce ruszy jesienią 2014 r. <http://www.ncn.gov.pl/aktualnosci/2014-04-03-polsko-niemiecki-konkurs-na-projekty-badawcze> (dostęp: 12.08.2014).

⁸ <http://www.ncn.gov.pl/aktualnosci/2014-04-03-polsko-niemiecki-konkurs-na-projekty-badawcze> (dostęp: 12.08.2014).

mniej Niemcami, otwarta Europa sprawiła, że strumienie zainteresowania zostały rozłożone na wiele krajów – Wielka Brytania i Francja to kraje migracji Polaków.

Tymczasem Polska potrzebuje coraz bardziej projektów polsko-niemieckich, w szczególności w obliczu wzrastającej liczby młodzieży sympatyzującej z narodowo-radykalnymi czy eurosceptycznymi partiami i młodzieżówkami, jak również wobec nieuchronnej perspektywy zwiększania się liczby migrantów zarobkowych do Polski. W tym kontekście niemiec-

kie doświadczenia w przekazywaniu tolerancyjnych postaw oraz poszanowania inności są szczególnie Polsce potrzebne. Polska odwdziżyć się może ogromnym doświadczeniem w zakresie realizacji projektów finansowanych z Unii Europejskiej, w których wymagane jest posiadanie partnera z innego kraju UE.

dr Kamila Schöll-Mazurek

Uniwersytet Europejski Viadrina

[Więcej informacji na temat dr Kamili Mazurek-Schöll](#)

⁸ Polsko-niemiecka działalność – Projekt POL-10-6 <http://www.mugv.brandenburg.de/cms/detail.php/bb1.c.354861.de>

⁹ <http://www.caritas.pl/programy-i-projekty/9196-spotkanie-koordynatorow-programu-wyjsc-szarej-strefy>

5. VII Ogólnopolskie Forum Inicjatyw Pozarządowych 8-15 września 2014 r. w Warszawie

W dniach 14-15 września 2014 r. w Warszawie odbędzie się VII Ogólnopolskie Forum Inicjatyw Pozarządowych, w którym wezmą udział osoby zaangażowane w działalność społeczną, przedstawiciele organizacji pozarządowych, inicjatyw obywatelskich, administracji publicznej, samorządu i biznesu. Towarzyszyć mu będą wydarzenia Tygodnia Obywatelskiego (8-13 września) oraz Piknik Inicjatyw Obywatelskich (14 września), które to mają zachęcić mieszkańców Warszawy do angażowania się w inicjatywy społeczne poprzez udział w warsztatach, grach miejskich, spotkaniach i happeningach przygotowanych przez różne organizacje.

Podczas pierwszego dnia Forum podsumowana zostanie dyskusja rozpoczęta w regionach na temat kondycji, roli oraz kierunków działania organizacji pozarządowych w Polsce. Tego dnia będą także prowadzone rozmowy

o dokonaniach 25-lecia aktywności obywatelskiej w Polsce, wypracowanych w tym czasie relacjach wewnątrz III sektora oraz współpracy z biznesem i innymi partnerami. Drugi dzień Forum należeć będzie do organizacji. Podczas kilkudziesięciu sesji równoległych nakreślone zostaną najbardziej „gorące” tematy i obszary ich pracy (np. fundraising i finansowanie organizacji, nowe technologie, partycypacja i edukacja obywatelska, współpraca samorządów z III sektorem oraz biznesem, wolontariat, standardy działania NGO, pozarządowe instytucje pracy).

Więcej informacji, szczegółowy program oraz formularz zgłoszeniowy (zapisy wciąż trwają) znajdą Państwo pod adresem: <http://www.ofip.eu/>

Impressum

Schloß Trebnitz Bildungs- und Begegnungszentrum e. V.
Platz der Jugend 6
15437 Müncheberg OT Trebnitz
Tel.: 0049 33477 5190, Faks: 0049 33477 51915
E-mail: empfang@schloss-trebnitz.de
www.schloss-trebnitz.de

Dofinansowanie

FUNDACJA WSPÓŁPRACY
POLSKO-NIEMIECKIEJ
STIFTUNG
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE
ZUSAMMENARBEIT

Projekt jest dofinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska (Województwo Lubuskie) - Brandenburgia 2007-2013, Fundusz Małych Projektów i Projekty Sieciowe w Euroregionie Pro Europa Viadrina.

Pokonywać granice poprzez wspólne inwestowanie w przyszłość.

Partnerzy w projekcie

